№ 151 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 25 **1897** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 25 № 151

ՔՍԱՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція «Мшакъ»·
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak»·
Տելեֆոն № 253·

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1898** ԹՒԱԿԱՆԻ

„ՄՇԱԿ"

(26-րդ տարի)

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն պրոգրամով և նոյն ուղղութեամբ։ «Մշակի» տարեկան գինը թէ Ռուսաստանում 10 ռուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը 9 ռ., ինն և ութ ամսվանը 8 ռ., եօթ ամսվանը 7 ռ., վեց ամսվանը 6 ռ., հինգ ամսվանը 5 ռ., չորս ամսվանը 4 ռ., երեք ամսվանը 3 ռ., երկու ամսվանը 2 ռ., մի ամսվանը 1 ռուբլի։

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարոնովսկայա և Բարոնովսկայա փողոցների անկիւնը)։ Կարգադրութեան ուղիղ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով. բառին վճարվում է 2 կոպէկ։

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1898 Г. НА

„С.-ПЕТЕРБУРГСКІЯ ВѢДОМОСТИ"

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

	Безъ казенныхъ прибавленій. на годъ.	6 мѣс.	3 мѣс.	1 мѣс.	Съ казенными приб. на годъ.	6 мѣс.
Съ доставкой по гор. почтѣ.	16 р.—к.	9 р.—к.	4 р. 50 к.	1 р. 80 к.	18 р.—к.	10 р.—к.
Съ пересылкою иногородн.	17 »—»	10 »—»	5 » 50 »	2 »—»	19 »—»	11 »—»
За границу	26 »—»	14 »—»	8 »—»	3 »—»	28 »—»	16 »—»

Подписка на газету съ казенными прибавленіями принимается только на годовой и полугодовой срокъ. Въ розничную продажу казенныя прибавленія не поступаютъ.

Подписка принимается: Въ Петербургѣ, въ главной конторѣ «С.-Петербургскихъ Вѣдомостей», Шпалерная, 26, и въ книжномъ магазинѣ Мелье (Невскій пр., № 20); въ Москвѣ, въ конторѣ Н. Печковской, Петровскія линіи, № 61.

Иногородные адресуютъ: С.-Петербургъ, Шпалерная, 26.

2—3 *Редакторъ-издатель* КНЯЗЬ Э. Э. УХТОМСКІЙ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Մշակի» խմբագրութեան կողմից. Ընկճվող լրագիրը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. Նամակներ Մոսկվայից. Մատենագրութիւն. Նամակ Շուշուց. Նամակ Ղազախի գաւառից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Էմիլ Դիլօն կրետէում. Նամակ Եգիպտոսից. Նամակ Պարսկաստանից.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գաղթականի յիշատակարանից.

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

„Մշակը" ամենօրեայ դարձնելու ցանկութիւնը միայն խմբագրութեան ցանկութիւնը չէ, այլ նոյնքան, և գուցէ էլ աւելի՝ հայ հասարակութեան ցանկութիւնը, արտայայտված վերջին տարիների ընթացքում անընդհատ կերպով, թէ մասնաւոր նամակների և թէ թղթակցութիւնների մէջ։

Մենք ամբողջ սրտից յարգել ենք ընթերցող հասարակութեան այդ փափագը, և ոչ մի միջոց չենք խնայել այդ փափագը իրագործելու համար, լաւ զգալով, որ շաբաթը երեք անգամ հրատարակելով, այն էլ այժմեան ձևով, „Մշակն" անկարող է իր էջերի մէջ տեղաւորել այն բոլորը, ինչ ցանկալի է եղել մեզ, և ուրեմն կատարելապէս լիութիւն չէ կարող տալ մեր հասարակութեան պահանջներին, որը, հըպարտութեամբ խոստովանում ենք, շատ բան է սպասում „Մշակից", իբրև որոշ ուղղութեան պատկանող, անկեղծ և անշեղ օրգանից...

Բոլորելով իր գոյութեան 25-ամեայ շըրջանը, „Մշակը", համեմատական տեսակէտից նայելով, կարող է պարծենալ թէ իր երկարատև անցեալով, և թէ բաժանորդների թւով, մի թիւ, որը ոչ մի հայ լրագիր, թէ Ռուսաստանում և թէ Թիւրքիայում երբէք չէ ունեցել, չը նայած որ հայ մամուլը արդէն բոլորել է իր գոյութեան 100-ամեակը։ Սակայն այդ դեռ մեզ չէ զրկում իրաւունքից՝ ասելու հասարակութեան, որ „Մշակը" աւելի է սպասում և աւելի է պահանջում հայ հասարակութիւնից, մանաւանդ այժմ, երբ ցանկանալով ամենօրեայ դարձնել „Մշակը", հրատարակութեան ծախսերը կրկնապատկվում են։ „Մշակը" մինչև այժմ եղել է հայ մամուլի մէջ՝ միակ ապահով, անկախ օրգանը, և հասարակութեան պատիւը պահանջում է, որ լրագիրը այդպէս էլ մնայ սրանից յետոյ, միշտ։ Մենք համարում ենք վիրաւորական հայ մամուլի և հասարակութեան համար՝ մուրացկանութիւնը, դրամական անապահով վիճակը, որին ենթակայ են, դժբաղդաբար, համարեա հայ մամուլի բոլոր օրգանները, և այդ պատճառով բարոյական իրաւունք ենք համարում հրաւէր կարդալ հայ հասարակութեանը՝ չը բաւականանալ ընթերցողների այն թւով, որ նա տուել է մինչև այժմ, այլ կրկնապատկել այդ թիւը։ Ճշմարիտ է, կար ժամանակ, որ հայ լրագիրը իդէալ էր համարում 2,000 կամ 3,000 բաժանորդ ունենալը, բայց այդ երանելի ժամանակը վաղուց անցել է, և մենք կարծում ենք, որ այժմ, ոտք դնելով „Մշակի" 26-ամեայ տարեշրջանը, մենք, ինչպէս և ամեն մի օրինաւոր օրգան կարող է և պէտք է յոյս ունենայ շատ աւելի ընթերցողներ ունենալու։

Ժամանակ է, որ ամենաանդրանիկ հայ լրագիրը կարողանայ իրագործել իր վաղուց փայփայած տենչանքը, այն է՝ վարձատրել բոլոր աշխատակիցներին և թղթակիցներին նիւթապէս, մի սկըզբունք, որ չը նայած վերին աստիճանի համակրելի լինելուն, մինչև այժմ լայն կերպով չէ իրագործվել՝ միջոցների պակասութեան պատճառով։ Դա հասարակական պարտականութիւն է, և հենց այդ պատճառով, մենք այդ հարցը հրապարակով հայոց հասարակութեան առաջն ենք դնում։

ԸՆԿՃՎՈՂ ԼՐԱԳԻՐԸ

Ֆրանսիական յայտնի «Figaro» լրագիրը նորերս իր բաժանորդների և իր ընթերցողների ճնշման տակ փոխեց իր խմբագրին։ Լրագրի խմբագիր Դը Րոդէ հեռացաւ, իսկ նրա տեղը բռնեց Կօրնելի։ Դը Րոդէի հետ հեռանում են նրա աշխատակիցներից շատերը և նրանց տեղը բռնում են նորերը։ Ի՞նչն է պատճառը «Figaro»-ի խմբագրութեան մէջ կատարվող այդ փոփոխութիւնների, անշուշտ կը հարցնէ ընթերցողը։ Պատճառը «Figaro» լրագրի բռնած դիրքն էր՝ Դրէյֆուս-Էստերհազիի գործում։ Այդ լրագիրը շատ խիստ և համարձակ կերպով սկսեց յարձակվել Էստէրհազիի դէմ և պախարակել նրա պաշտպաններին։ Այդ պաշտպաններից շատերը պատկանում էին կառավարչական շրջաններին և նրանց գլխաւոր ջանքը ուղղված էր դէպի այն, որ յարուցված աղմկալի գործը հանգցվի և մի կերպ լռութեան տրվի։ «Figaro», որ պահպանողական ուղղութեան է պատկանում, այս անգամ չը համաձայնվեց վարչութեան շրջանների հետ և շարունակեց իր արշաւանքը։ Այն ժամանակ կիսապաշտօնական աշխարհի նրա բազմաթիւ ընթերցողները սկսեցին մէկը միւսի ետևից հրաժարվել բաժանորդագրութիւնից։ Գաւառա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ

(Վանից—Թիֆլիս)

II

—Այդ կորեկը, ասում էր պառաւը, մեզ տուեց գիւղի մեծաւորը, Ահմատ բէկ, Աստուած անոր կեանքը երկար անէ. ամեն օր երկու կուց եմ վերցնում այս կորեկից, տանում եմ մեր հարևան Զէյնաբ խանումի տանը, երկանքով աղում եմ և նրանց թօնիրին վրա խաշում եմ ահա այս պուտուկին մէջ (և նա ցոյց տուեց մի կտրած սև հողէ աման)։ Պուտուկն էլ Զէյնաբ խանըմին է, Աստուած իր որդիներ պահէ։

Ուրեմն այդ կորեկի ապուրն էր միայն այդ ընտանիքի սնունդը։

—Ի՞նչ պիտի անես հապա, երբ այդ կորեկն էլ սպառի, հարցրինք մենք պառաւին։

—Ի՞նչ պիտի անեմ, աղա, ես սպասում եմ որ ձիւներ հալվին, ճամբաներ բացվին, կը բռնեմ իմ ձէթկիկ ձագերիս ձեռից, կ'երթամ ճամբայ կ'երթամ։

—Ո՞ւր։

—Ո՞վ է իմանում ուր. կերթամ, կերթամ մինչև հասնեմ Ռուսու քաղաք. ասում են «էնդեղ զուլում չը կայ, ամեն էլ խայ են, ռահմով են, չեն թօղնէ որ խայանական ազգի ճժեր անօթի մեռնին»։

—Քո՞ տղաներդ են դրանք։

—Իմ թոռներս են, աղա, նրանց մայրն էլ ես եմ, հայրն էլ։ Ա՜խ, թող մեռնէի ես էլ, թող չը տեսնէի էն զուլում, որ եկաւ ինոնց արևուն։

Պառաւի վերջին խօսքեր դառն հեծկլտանքներով ընդհատվեցին և սկսեց լուռ արտասունք թափել։ Մի քանի վայրկեան վերջ երբ հանդարտվեց, մեր հարցման վրա՝ սկսեց պատմել թէ ինչպէս քիւրդեր թալանեցին իրանց տուն միւս հայ տների հետ, ինչպէս տարան իրանց 250 ոչխարներ, 16 կովեր, 10 եզներ, զութան և տան բոլոր կահկարասիք, ինչպէս խլեցին իրանց 4 կտոր արտեր, վերջապէս ինչպէս սպանեցին իր ամուսինը և երկու տղայներ (մին ամուսնացած) և թէ ինչպէս վերցրին տարան իր հարսը՝ հրեղէն Գոհար։

—Ա՜խ, իմ Գոհար, իմ Գոհար, երանի թէ նըրան էլ սպանէին. այո, աւելի լաւ էր, եթէ տեսնէի նրան էլ արեան մէջ շաղախված, ինչպէս իմ Կարօն։ Իսկ եթէ ես բաղդաւոր լինէի, առաջ ինձ կը սպանէին, ապա էն զուլում մեր վրա կը բերէին։ Հեծկլտանքը չէր թողնում նրան ազատ խօսել։

—Ի՞նչպէս եղաւ որ ձեզ էլ չը սպանեցին, հարցրինք։

—Աղա, ես ի՛նչ անեմ, ես նրանց ոտքն ինկայ, լացի, պաղատեցի որ ինձ էլ սպանէին, բայց չը սպանեցին. դու էլ կաց, ասում էին ինձ, որ իբրև քօրնաղար (ուրուական) վայես սրանց վրա. իսկ էս ճժերիս համար ասին՝ թող կենան դրանք էլ, որ անօթի, անտէր սատկին...

—Ո՞վ էր ձեզ այդ վիճակին հասցնողը։

—Ահմէն, Համզօի մարդ. չը գիտես աղա, մեր գիւղի աղէք էստեղ չէին, գիւղն անտէր էր մնացեր. Ահմէն եկաւ, մենք 10 տուն էինք, բոլորիս էլ թալանեց, կոտորեց, գնաց. ասում են թագաւորի հրամանն էր. աղա, էհ, բօլ խաբար, մեր ծուլացեալ մեղքն էր, որ Աստուած տփեց մեր երես։

—Ո՞ւր էին գնացել ձեր գիւղի աղէք։

—Նրանք էլ թալանի էին գնացել։ Գանձակի վրա սև կապոտ բերողը ահա այս անիրաւն էր,— և կամացուկ մը շշնջաց, էս չնկոտ Օսման աղան։

—Ի՞նչ արաւ Օսման աղան։

—Միթէ լսած չէք, աղա, լսած չէք ինչպէս Գանձակ գիւղի բոլոր գիւղացիներին հաւաքեց, երիտասարդներին կոտորեց, գեղեցիկ ջահել կիներին գերի բերեց Էմին փաշայի պարգևեց, իսկ պառաւներին, ծերերին և տղաներին մի մեծ փոսի մէջ լեցնելով ողջ-ողջ թաղեց։ 26 հոգի էին, աղա, և ասում են դեռ մինչև այսօր գետնի տակից լսվում է այդ թշուառների ճիչն ու հեծեծանքը. էգուց այնտեղից կանցկենաք, դուք ինքներդ էլ կը լսէք և կը հաւատաք...։

Ես լսել էի արդէն Էմին փաշայի կատարել տուած այդ ծանօթ գազանութեան մասին, բայց ո՞ւմ մտքից կանցնէր, թէ մենք հիւր էինք հէնց մէն աւազակի տանը, որի ձեռքով կատարվել էր այդ անլուր բարբարոսութիւնը։

—Բայց աղա, քե ղուրբան, ասում էր պառաւը, դուք աղէկ չէք անէր էսչափ երկար ժամանակ այստեղ կենալով. որ իմանան մեր հարևաններ, ոչ ձեզ աղէկ է, ոչ մեզ։

Իրաւացի էր խեղճ պառաւի նկատողութիւնը։ Ընկերս մի ինչ որ բան սահեցուց նրա ձեռումը և շտապով դուրս եկանք մեր տեղը վերադառնալու։ Ետևից լսում էինք պառաւի ջերմ օրհնութիւններ, որ նա կարդում էր մեր ճանապարհորդութեան աջողութեան համար։ Երբ հասանք մեր ախոռ օդային, տեսանք որ մի աղմուկ վէճ էր բացվել Օսման աղայի և մեր ընկերների միջև։

—Իմ տան ամենէն պատուաւոր տեղն է, որ ձեր տրամադրութեան տակ եմ դրել, ասում էր Օսման աղան. ահա հէնց երէկ իրիկուն այստեղ էր իջևանել ինկլիզի պալօզը (անգլիական հիւպատոսը) իր զաբթիաներով. մարդգլուխ մէկ մէջիտ (1 ռուբլի 65 կոպէկ) եմ ուզում, շատ է։

—Բայց, աղա, ասում էին մեր ընկերներ, դուք մեզ ո՛չ հաց էք տուել, ոչ ուրիշ ուտելիք, ճրագն իսկ մեզանից է վառվում այստեղ, մինչև անգամ ջուր մենք մեր ամանով գնացինք բերինք աղբիւրից, ինչպէս կարելի է միայն մի գիշեր պառկելու համար այդչափ պահանջել։

—Ես աւել-պակաս խօսել չը գիտեմ, և ոչ էլ իմ իրաւունքից աւելի փող պահանջելու սովորութիւն ունիմ։

—Շատ լաւ, աղա, բայց մենք մինչև Ստամբօլ պիտի հասնենք, եթէ ամեն գիշեր այսչափ վճարենք միայն քնելու համար, որտեղից կը լինի դրամ։

—Էհ, փաստաբան պիտի կորիք գլխուս, դուք թիւջարներ էք, ձեր հոգին շատ խոր է, դուք սպունգի էք նմանում, քանի ճզմեն ձեզ, էլի ձեր մէջ ջուր կայ ու կայ...։

—Երևի դուք մէկ մէջիտ բոլորիս համար էք ուզում, աղա, մենք հայ գիւղեր իջևանած գիշերներ մարդգլուխ 30 փարա (6 կոպէկ) միայն ենք վճարել։

—Ծաղրում էք ինձ, կեավուրներին էք բերում ինձ օրինակ. ես մէկ մէկ մէջիտ եմ պահանջում ձեզմէ իւրաքանչիւրիցդ, հասկանո՞ւմ էք, 15 մարդ էք, 15 մէջիտ, մտածեցէք և նայեցէք որ չը գզջաք ձեր անմիտ փաստաբանութիւնների վրա։ Ես միջոց չունիմ ձեզ ժամավաճառ լինելու. գնում եմ, իմ որդին կը գայ, նրան կը յանձնէք այդ գումարը։

Ասաց և առանց բարով մնաք ասելու—թողեց հեռացաւ։ Հասանն էլ ետևէն գնաց։

կան քաղաքներում սկսվեց նոյն իսկ հայրենասիրութիւն համարվել «Figaro»-ի բաժանորդագրութիւնից հեռանալը: Լրագրի ֆինանսական մասը սաստիկ վնասվեց, ակցիօներները սկսեցին անհանգստանալ և վերջապէս խմբագրութիւնը սկըսեց այնքան մտատանջվել, որ վճռեց փոխել լրագրի լեզուն և նրա բռնած դիրքը, իսկ խմբագիր Դը Րօդէյն հեռացրեց: Լրագրի ընթերցողները հասան իրանց նպատակին և տեսնելով, որ լրագիրը այն տալ իրանց, ինչ որ իրանք են ցանկանում և պահանջում:

Այդ է փաստը: Սակայն «Figaro»-ի դէպքը մեր առաջ գնում է և մի ուրիշ փաստ, մի տըխուր և անմխիթար երևոյթ: Այդ այն է, որ լրագրի խմբագրութիւնը զոհում է իր համոզմունքը, իր տեսակէտները, իր բռնած հասարակական դիրքը՝ ֆինանսական հաշիւների համար: «Figaro»-ի դէպքը յուսահատեցուցիչ և ընկճող տպաւորութիւն է գործում: Այդ լրագիրը պահպանողական հայեացքների օրգան էր ճանաչված, բայց այժմ պարզվեց, որ նա հայեացքների և համոզմունքների օրգան չէ կամենում լինել, այլ պատահական ազդեցութիւնների և ուժեղների օրգան: Եթէ լրագիրը չունի իր որոշ գաղափարական պատկերը, եթէ նա պատրաստ չէ նոյն իսկ զոհողութիւններ անել, եթէ նա չէ վճռել համարձակ կերպով կռւել իր սիրած և փայփայած հայեացքների համար, այն ժամանակ նա դառնում է մի սարկական հիմնարկութիւն, որի մէջ գաղափարը չէ իշխում, այլ մարդկանց հաճոյքը և զանազան հաշիւները: Մամուլի կոչումը աւելի վեհ է և սրբազան, քան թէ ցոյց է տալիս Ֆրանսիական լրագիրը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Տպած „Варшавскій Дневникъ"-ում)

—

Վարշավայի համալսարանի 244 ուսանողներից, որոնք ենթարկված էին համալսարանական դատարանին՝ ներկայ տարվայ հոկտեմբերի 24-ին և 25-ին համալսարանի մէջ տեղի ունեցած անկարգութիւնների գործի համար, ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն, դատարանի վճռը և համալսարանի խորհրդի որոշումները քննելուց յետոյ, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի հաստատած կանոնների հիման վրա, վճռեց արտաքսել համալսարանից 1 ուսանողի, 2 տարով հեռացնել—6, 1 տարով հեռացնել—19, արձակել 1 տարով 58 հոգի, համալսարանի վարչութեան ներկայութեամբ յանդիմանութիւն կարդալ—34-ին, ռէկտօրի յանդիմանութեան ենթարկել տուգանքի գրքի մէջ մտցնելով—23-ին և ռէկտօրի յանդիմանութեան ենթարկել առանց մտցնելու տուգանքի գրքում—4-ին: Մնացած 99 ուսանողները արդարացրված են: Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի կարգադրութեամբ, որ կայացաւ Վարշավայի գեներալ-նահանգապետի հետ համաձայնվելով, համալսարանում առաջին տարին գտնվող 54 ուսանողներին, որոնք պէտք է արձակվեն 1 տարով, այդ պատիժը փոխարինված է, որպէս առանձին ողորմութիւն, յանդիմանութեամբ՝ համալսարանի վարչութեան ներկայութեամբ: Դրա համեմատ, զանազան աստիճանների յանդիմանութիւններին ենթակայ բոլոր ուսանողների պատիժը պակասեցրած է մի աստիճանով: Այդպիսով, կարտաքսվեն, կը հեռացվեն և կարձակվեն համալսարանից—30 ուսանողներ, յանդիմանութեան կենթարկվեն—111 և կարդարացվեն—103 ուսանողներ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ

VII

Հրէշային անտարբերութիւն

Երբ արծաթամոլ հայ հարուստը, որի համար փողը եթէ ոչ առաջին, գոնէ երկրորդ Աստւածն է կեանքի մէջ, որի սիրտը նոյնպէս մետաղ կտրած՝ շատ անգամ չէ բաբախում նոյն իսկ իր արիւնակից հարազատների համար, վերջապէս, որի ամբողջ կեանքը, ամբողջ էութիւնը նուիրված է միայն և միայն ոսկի լեռներ դիզելուն—երբ այդպիսի մի հարուստ խուլ է մընում դէպի չքաւորի աղերսը, կուրանում է կարօտեալի կարիքների առաջ… այդ երևոյթը, ի հարկէ, անչափ ցաւալի է, բայց մի և նոյն ժամանակ ո՛չ այնքան զարմանալի և ո՛չ էլ այնքան անբնական: Ո՛վ չը գիտէ, որ տասը մանէթանոց նոքարից յանկարծ միլլիօնատէր աղա դառնալը այնպիսի մի առաջադիմութիւն է, որին դժուար է հասնել կարեկից սրտով և փափուկ զգացմունքներով. ո՛վ չը գիտէ, որ խոհանոցից դահլիճ բարձրանալու համար պէտք է անցնել անգթութեան, ժլատութեան և յափշտակութեան բոլոր սանդուղքները… խօսքը, ի հարկէ, բացառութիւնների մասին չէ: Դժուար է, անչափ դժուար «ոսկի հորթի» մոլեռանդ երկրպագուն, արժանաւոր ընտրեալը լինել և չը խեղդել խղճի ձայնը, չը քարացնել սիրտը. ռուսաց առածն ասում է. «Не пустишь душу въ адъ, не будешь богатъ». Փողի սէր և կարեկցութեան զգացմունք,—դրանք երկու այնպիսի անհաշտ թշնամիներ են, որոնք անվերջ կռիւ են մղում, մանաւանդ մեր կեանքում: Մեր ժողովրդի մէջ մի այսպիսի ասացուածք է պտտում հարուստի վերաբերմամբ. «Եղբա՛յր, փող է, հոգի խօ չէ, որ հանեմ ու տամ»: Եւ ժողովրդական այդ խօսքը շատ գեղեցիկ կերպով բնորոշում է ժլատ հարուստի հոգեկան աշխարհը, նրա զգացմունքները ու ձգտումները, նրա ամբողջ աշխարհայեացքը: Կրկնում ենք, ո՛չ այնքան զարմանալի և ո՛չ այնքան անբնական է, երբ լոյսից ու գաղափարական կեանքից զուրկ մի հարուստ, որի համար փողն աւելի ազիզ է, քան հոգին, երբեմն բոլորովին անտարբեր է մնում դէպի կարօտեալի վիճակը՝ լինի այդ կարօտեալը գաղթական թէ սովեալ, գրող թէ ուսանող,—այդ մի և նոյն է:

Սակայն ի՞նչ ասել, ի՞նչ անուն տալ այն ինտելիգենտին, որը նոյնպէս ապահովված, նոյնպէս ունևոր լինելով, անինտելիգենտ հարուստից աւելի պինդ է փակում իր աչքերը թշուառութեան և կարօտի առաջ… Ահա այս անգամ մեր խօսքն այդ տիպի ինտելիգենտների մասին է, որոնց թիւը, տարաբաղդաբար, քիչ չէ մեզանում: Հեռու չը գնալու համար, առնենք հէնց հայ ուսանողութեան ներկայ նիւթական նեղ վիճակը. տեսնենք, թէ ինչպէս են վերաբերվում դէպի ուսանողական կարիքները մեր այն ապահով ինտելիգենտ պարոնները, որոնք իրանք էլ մի ժամանակ ուսանողներ են եղած, այն էլ աղքատ ուսանողներ, և ամենից քաջ պէտք է իմանան, թէ ի՞նչ բան է զրկանքը ու կարօտութիւնը ուսանողական կեանքում: Մօսկվայի հայ ուսանողութիւնն ունի իր մօտ յիսնամեայ անցեալը և այդ կէս դարի ընթացքում քանի՜-քանի՜ չքաւոր ուսանողներ են օժանդակութիւն ստացել նոյն ուսանողութեան գանձարանից, քանի՜-քանի՜ ուսանողների ծանր վիճակն է թեթևացրել այդ գանձարանը և այդպիսով միջոց տուել նրանց համալսարանն աւարտելու, դիպլօմ ստանալու, իրանց փայփայած մուրազին հասնելու: Տարակոյս չը կայ, որ անցեալում չքաւոր այդ ուսանողներից շատերը այժմ աւելի կուշտ ու առողջ են, քան շատ ու շատ ոչ ինտելիգենտ հարուստներ. ունեն սեփական ճոխ տուն ու տեղ, սեփական կառք ու ձի, կլորի՛կ գումարներ կամ չաղ-չաղ պաշտօններ: Տարակոյս չը կայ, որ կեանքի մէջ այժմ նրանց քէֆին քէֆ չի հասնի, ապրում են միանգամայն ապահով՝ մէկն իբրև բժիշկ, միւսն իբրև փաստաբան, երրորդը—որ և է առևտրական ֆիրմայի կառավարիչ կամ ներկայացուցիչ, չորրորդը — հարուստ օժիտով կնոջ տէր, հինգերորդը—շատ կարելի է, առանց որ և է գործի, ուղղակի ռանտիէ… Ի՞նչ են մտածում արդեօք այժմ այդ համալսարանաւարտ, դիպլօմաւոր պարոնները, երբ նրանց ականջին հասնում են իրանց ներկայ կարօտ ուսանող եղբայրների աղքատութեան և կարիքների տխուր լուրերը: Ի՞նչ է զգում այդ ինտելիգենտների սիրտը, երբ լրագրում կարդում են հայ ուսանողութեան անմխիթար վիճակի ծանր նկարագրութիւնները… Արդեօք գէթ մի րոպէ նրանք մըտքով սլանո՞ւմ են դէպի իրանց անցեալը, յիշո՞ւմ են թէ ինչպէս իրանք աղքատ ուսանողներ եղած ժամանակը՝ ուսանողական գանձարանը, որքան հնար է ունեցել, միշտ դարմանել է նրանց ցաւերն ու կարիքները: Արդեօք զգո՞ւմ են, որ իրանց խղճի վրա ծանրացած է բարոյական մի մեծ պարտք, այն է՝ արձագանք տալ ուսանողութեան վշտերին, օգնել, օգնել ամենայն պատրաստակամութեամբ, երախտագիտական բուռն զգացմունքով վերադարձնել այն գումարը, որ տարիների ընթացքում ստացել են ուսանողական գանձարանից: Սրտի խորին դառնութեամբ և ցաւակցութեամբ պէտք է խոստովանել, որ, ինչպէս երևում է, այդ ինտելիգենտ պարոնները միանգամայն հեռու են այդ տեսակ և՛ մտածմունքներից, և՛ զգացմունքներից… Հարցնում ենք.—ի՞նչ զանազանութիւն այդ տիպի ինտելիգենտի և ագէտ հարուստի մէջ: Ճշմարտութիւնը պահանջում է խոստովանել, որ այս դէպքում իր միլլիօններից կամ հարիւր հազարներից 10 մանէթ տուող ժլատ հարուստը տասն անգամ աւելի բարձր է այդպիսի ինտելիգենտից: Հարուստը, ոչինչ չը տալով, սիրտը քարացնելով, թշուառութիւնից երես դարձնելով՝ նա հաւատարիմ է մնում իր հակումներին, իր դաւանած սկզբունքներին, որոնցով նա միշտ ղեկավարվել է կեանքի մէջ իր հարստութիւնը դիզելիս: Բայց ի՞նչ ասել այն համալսարանաւարտ ինտելիգենտին, որ չքաւոր ուսանող եղած ժամանակ ոգևորվելիս է եղել վսեմ գաղափարներով, ալտրուիստական ձգտումներով, ատել է նիւթապաշտութիւնը, իսկ այժմ… այժմ կաշին փոխած, առաջվայ գաղափարները կեղտոտ ձեռնոցների պէս դէն շպրտած՝ իր անտարբերութեամբ մոռացնել է տալիս մինչև անգամ ամենապարզ հարստին:

Քանի՜-քանի՜ անգամ հայոց մամուլի մէջ արձանագրվել է անցեալը մոռացութեան տուող այդ դիպլօմաւորների հրէշային անտարբերութիւնը: Ասում ենք, հրէշային և մեզ թւում է, որ այդ խօսքը դեռ այնքան զօրեղ չէ ներկայ դէպքում որոշելու նրանց արարքը, նրանց բռնած դիրքը: Քանի՜-քանի՜ անգամ ուսանողները, որոնց հետ միացրել է և՛ «Մշակը» իր ձայնը, դիմումներ են արել այդ պարոններին, յիշեցրել են, խնդրել են, անգամ սպառնացել են մէկ-մէկ հրապարակ հանելու նրանց անունները, բայց ո՛ւմ ես ասում… Պէտք է միայն զարմանալ ուսանողութեան համբերութեան, մեծահոգութեան և ներողամտութեան վրա, որ նա մինչև այսօր մամուլի և հասարակական դատաստանի չէ մատնում այդ պարոնների անունները, անուններ, որոնցից շատերը, ո՛վ գիտէ, հասարակական կամ մասնաւոր շատ շրջաններում դեռ այժմ էլ պատուած են, ինչպէս ռուսն ասում է. «ореоломъ величія»: Մեր կարծիքով, պէտք է ուղղակի մերկացնել այդպիսիների դիմակը, և այդ պէտք է անէ ուսանողութիւնը ոչ թէ վրէժխնդրութեան համար, այլ ցոյց տալու, որ ինքը իր սիրոյ և անարգանքի մէջ միշտ անկեղծ ու անկաշառ է թէ դէպի հարուստը, թէ դէպի ինտելիգենտը: Ցափշտակող ինտելիգենտի վերաբերմամբ պէտք է աւելի անողոք լինել, քան անտարբեր հարուստի վերաբերմամբ, որովհետև ում շատ է տրված, նրանից և շատ է պահանջվում:

Ա. Ծատուրեան

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

„Կոնֆուցիոս", կազմեց Գ. Բաղր. Հրատարակութիւն Հրատարակչական ընկերութեան, 114 երես, գինը 20 կ. Թիֆլիս, 1897 թ.

Ամեն ազգի մէջ կան անհատներ՝ չափաւոր ամեն բանում, միշտ միջին ճանապարհ

Ի՞նչ ընելու էինք. դիմանայինք արդեօք. բայց մեր կեանքը այդ գաղանի ձեռումն էր. ի՞նչ կարող էինք անել, եթէ բոլորիս էլ պլոկէր, տկլորէր, թէկուզ մորթէր իսկ իր սխտում: Խելացութիւն էր ընդունել և ժամ առաջ հեռանալ:—Բայց նա հաշւել էր 15 անձ, ուրեմն և այն թիւրքը, որ Արճէշից միացել էր մեզ. զինուորագրութեան շրջանն աւարտած մի խեղճ գիւղացի թիւրք էր դա, որ մեր հաշւումն էր ուսում ճանապարհին: Մեզմէ խսկապէս 5 անձ միայն կար, որ կարող էին վճարել. մնացեալները, որ աղքատ մարդիկ էին, եթէ վճարէին այդ գումար, երկու օր վերջ անօթի պիտի մնային ճանապարհին: Մենք դեռ եղբայրացութեան չը յանգած, ներս մտաւ Օսման աղայի որդին 5 ընկերի հետ, բոլորն էլ կարգին զինված: Հասանն էլ հետերնին էր:

—Է, 15 մէջիտ պատրաստեցէ՞ք, հարցրեց Օսման աղայի տղան:

—Դուք լսել էք որ մենք վաճառականներ ենք, բայց իսկապէս մէկ հատ միայն վաճառական կայ մեր մէջ, մնացեալներս բոլոր խեղճ աղքատ մարդիկ ենք, ինչպէս կրնանք վճարել այդչափ դրամ:

—Էս կեաւուրներ խելքի նշոյլ իսկ չունին, դարձաւ աղան դէպի մեր ապահովութեան պաշտօնեային, չեն մտածեր որ իրանց բոլոր կայքն ու կեանքը մեր ձեռումն է այս րոպէիս, ինչ են մտածում սրանք:

—Համօ աղա, ես քո տանց հոգն ու մոխիրն եմ, մէջ մտաւ Հասան, մեր զարթէկն. իմ խաթրիս համար, ես ի՞նչ որ ասեմ, դու էլ ընդունիր, թող էս թիւջարներն էլ ընդունեն: Ամեն մարդ 6 ղրուշ (50 կոպէկ) թող վճարէ, բաւական է, աղաչում եմ, իմ խաթրիս համար:

—Բայց ինչպէս դոհ կը լինի հայրս:

—Ես կարող եմ քո հօր սիրտը շինել, այդ իմ վզիս պարտք:

—Հասան, քո խաթրը կայ, եթէ ո՛չ, դժուար թէ Համօն համաձայնէր, ասաց Համօն, ապա մեզ դառնալով.

—Նալաթ ձեր սուաթին, դէ տուէք, թող այդչափ լինի:

Մենք հանեցինք 6-ական ղրուշ մէջտեղ դրինք. իսկ թիւրք զինւորը ոչինչ չունէր: Հասան միջնորդել ուզեց նրա համար, բայց Համօն չը համաձայնվեց. նա չէր կարող հաւատալ, թէ կրնայ լինել մի մարդ, որ կոպէկ իսկ չունենայ: Վերկացաւ, խուզարկեց նրա գրպանները և երբ ոչինչ չը գտաւ.

—Այ, այս մատանին, ասաց, ցոյց տալով նրա մատի մի օղ. մատանիդ կը տաս և չուլը: Ասաց, և առանց նրա առարկութեան միջոց տալու, քաշեց մատից հանեց օղը, որ 10 կոպէկ հազիւ արժող մի հասարակ մետաղեայ օղ էր, քանդեց, մէջքից էլ արձակեց նրա կարմիր չալէ գօտին և ամենայն պաղարիւնութեամբ տեղը նստեց:

—Դուք լաւ եափունջիներ ունէք, դարձաւ նա դէպի մեզ, մէկը ծախելու էք ինձ:

Իրաւ էր, մեզանից երեք հոգի ունէին եափունջիներ, բայց քիւրդերի երկիւղից նրանք իրանց բաղաժների մէջ էին ծրարած պահում. քիւրդը որտեղից իմացել էր այդ: Նա գիտէր սակայն:

—Մենք լաւ եափունջի չունենք, աղա, մենք ճանապարհորդ մարդիկ ենք, մեզ համար լաւ պատրաստվել է հարկաւոր այս ձմեռ եղանակին, ասացինք մենք, չը համարձակելով ուղղակի մերժողական պատասխան տալ:

—Մի վախէք, ձրի չեմ ուզում, ես վճարում եմ ինչ որ արժէ:

—Այո, այո, վճարում է, հաստատում էր մեր զարթիկն, անհոգ եղէք:

—Բայց սխըր մեզ հարկաւոր լինելու համար է, ինչ որ մենք վերցրել ենք մեզ հետ և ո՛չ թէ ծախելու համար:

—Ես ձեզ ասում եմ հաճութեամբ տուէք, գինն էլ ստացէք, թէ ո՛չ, ինձ համար դժուար չէ հէնց էգուց առաւօտ, երբ մեր գիւղից դուրս էք գալու, պլոկել ձեր բոլոր ունեցածը, մինչև իսկ ձեր չապիկները. չէ՞ք հաւատում որ ձեզ խնայում եմ, ես խղճում եմ ձեր վրա:

Ուրիշ միջոց չը կար, համաձայնվել էր հարկաւոր, և քիւրդին առջև ձգեցինք մի եափունջի:

—Ոչ, այս չէ իմ ուզածը, ասաց քիւրդը շօշափելով եափունջին, ուրիշներ էլ ունիք, տեսնեմ:

Միւս երկուքը նրա առջև ձգեցինք:

—Ահա այս, ասաց նա ընտրելով նրանցից մին, ի՞նչ արժէ:

—Ես $1^1/_2$ ոսկի (13 րուբլի) եմ գնել, աղա, ասաց եափունջու տէրը:

—Ես կը տանեմ այս, ցոյց կը տամ հօրս, եթէ հաւանեց՝ կուղարկեմ ձեզ 6 մէջիտ (9 րուբլի), և տարաւ. ժամէ մը աւելի սպասեցինք, ո՛չ մարդ եկաւ, ո՛չ դրամ բերին և ոչ եափունջին:

Հասան հայհոյանք չը թողուց, որ չը թափեց. «ահա այսպէս արին այս վայրենիներ, ասում էր նա, որ իսլամն ու՛ րայան մէկ-մէկի դէմ հանեն»… Մենք հասկանում էինք նրա կեղծաւորութիւնը, բայց ի՞նչ կարող էինք անել: Պարտաւորեցրինք զինքն, որ գնար կամ եափունջին բերէր, կամ գինը: Գնաց, կէս ժամ վերջ վերադարձաւ ձեռնունայն:

—Կորեցէ՛ք ձեր յոյս, ասում էր նա: «Մէկ եափունջի փէշքէշ են արել իրանց աղային. մեծ բան է», ահա Օսման-աղայի և Համօի պատասխան…

…Առաւօտ դեռ լոյս չը բացված լսվեց մեր ձիապանների աղմուկը.

—Վերկացէ՛ք, ասում էին նրանք, վերկացէք, ճանապարհ կարէնք քանի սառած է ձիւն և չը խրիր: Ելանք, փութով կապեցինք մեր բեռներ և երբ մենք էլ մեր բեռների վրա նստած պատրաստվում էինք հեռանալ, հէնց մեր փէշքէշ եափունջին մէջ կոլոլված Համօն մեր եանից վազելով բղաւում էր.

—Այ բէրախտ կեավուրներ, մեր գդալնե՛րն ինչու տարաք…

—Ի՞նչ գդալ, հարցնում ենք մենք զարմացած:

—Մեր գդալներ, որ բուխարու կողքին դրած էին, ձեր բեռներում լինելու են, այս րոպէիս իջնելու էք, պէտք է նայեմ ձեր բեռներ:

Մինչ մենք ընդդիմանում էինք նրան՝ ասելով թէ մենք չէինք տեսել նրանց գդալներ և կարիք էլ չունէինք վերցնելու, ահա չորս կողմից քիւրդեր շրջապատեցին մեզ և պահանջում էին, որ անպատճառ նայեն մեր բեռներ: Այն ժամանակ մէջ մտան մեր ձիապան թիւրքեր:—«Եկէք, ասաց նրանցից մին, ցուցէք ինձ, թէ ո՞ւր էին դրած ձեր գդալներ»:

Եւ գնացին. 5 րոպէ չէր անցել, երբ ձիապանը ետ եկաւ երկու հատ փայտէ կոպիտ գդալ բերելով, որը գտել էր կովերի մսուրի մէջ:

Այդ փորձանքից էլ ազատվեցանք և շարունակեցինք մեր ճանապարհը: Դեռ մինչև Երզրում 12 օրվայ ճանապարհ ունէինք: Մ—դ

վնատող զուրկ խելքի խորութիւնից, սրտի յափշտակութիւններից, երեւակայութեան թռիչքներից, ծիծաղել և խրատաշատ։ Բայց միայն չինաց ազգն է, որ գրեթէ ամբողջապէս կազմված է այդպիսի Փիլիստէյններից, որ երազում է միայն «мѣщанское счастье», որի փիլիսոփայութիւնը լոկ կենցաղային իմաստութիւն է, որի կրօնը լոկ ծէսերի հաւաքածու է, որի նշանաբանը անշարժութիւնն է։ Կարծում ենք, որ ամենքի համար հետաքրքիր կը լինի ծանօթանալ այն վարդապետութեան հետ, որի մէջ ամենալաւ կերպով արտայայտվել է այդ հոգեբանութիւնը, և այն անձնաւորութեան հետ, որ անջնջելի դրոշմ է դրել այդ ազգի վրա։ Այդ անձնաւորութիւնը Կոնֆուցիոսն է և այդ վարդապետութիւնը՝ Կոնֆուցիոսի վարդապետութիւնը։ Ինչպէս չինացի ծնողները երկաթէ կօշիկ են պատրաստում՝ յարմարվելով իրանց երեխայի ոտի չափին ու ձևին, բայց այն նպատակով, որ այդ ոտը այլ ևս չը մեծանայ և մնայ իր բնկբնական դրութեան մէջ, այնպէս էլ Կոնֆուցիոս փոխանակ մի նոր կրօն քարոզելու, ինչպէս արել էր Բուդդհա, ինչպէս արեց յետոյ Մահմէտ և այլն, պատրաստեց մի կրօնի կ ա ղ ա պ ա ր, յարմարվելով չինացիների հոգու առանձնայատկութիւններին, կ ա ղ ա պ ա ր, որի մէջ ճնշված պէտք է մնար մի ամբողջ ազգի հոգի։

Ահա այդ «գիտնականների կրօնի» հիմնադրի՝ «մեծ փիլիսոփայ» Կոնֆուցիոսի կենսագրութիւնը նորերս լոյս է ընծայել Հրատարակչական ընկերութիւնը։ Այդ կենսագրութիւնը «կազմել է» պ. Գ. Բաղր.։ «Այս կենսագրութիւնը կազմելիս, ասում է նա, իբրև ուղեցոյց, ունեցել ենք. 1) Պավլենկովի հրատարակած «Конфуцій, Біографическій очеркъ К. М. Карягина», 2) «Религіи востока. Конфуціанство, Буддизмъ и Лаосизмъ» В. Васильева, 3) «Современный Китай», Ж. Симона և այլն»։ Գրքոյկի սկզբում այդ յայտարարելուց յետոյ՝ պ. Գ. Բաղր., առանց քաշվելու, ուղղակի թարգմանում է Կարեագինի գրքոյկը, երբեմն տեղի, երբեմն անտեղի կրճատումներ անելով։ Աւելորդ է ասել, որ այդ միանգամայն աններելի վարմունք է գրականական էթիկայի տեսակէտից։

Անցնելով գրքոյկի բովանդակութեանը՝ պէտք է նկատենք, որ Կարեագինի այս գրքոյկը աւելի աջող է կազմված, քան նոյն հեղինակի «Բուդդհայի» կենսագրութիւնը։ Գրքոյկի ընթերցողը լիակատար գաղափար է ստանում Կոնֆուցիոսի անձնաւորութեան և վարդապետութեան մասին։ Ինչ վերաբերում է թարգմանութեան, նա ցոյց է տալիս, որ Գ. Բաղր. ունի թարգմանչական ընդունակութիւն։ Այդ ընդունակութեան գլխաւոր ապացոյցներն են՝ նախ այն, որ թարգմանութեան ոճը բառերի դասաւորութեան կողմից շատ մօտ է խօսակցականին, և երկրորդ այն, որ նա աշխատել է բնագրի երկար պարբերութիւնները վերածել կարճ նախադասութիւնների։ Չենք կարող սակայն չը նկատել, որ թարգմանիչը սիրում է մի քանի գրաբարաձևութիւններ (կենաց, զօրաց, հառաչանաց, անուանեալ, կրօնքն, հետի, այլոց և այլն) և, որ աւելի կարեւոր է, լաւ չը գիտէ ռուսաց լեզուն։ Զարմանում ենք, որ Հրատարակչական ընկերութեան խմբագրական մասնաժողովը չէ նկատել այնպիսի սխալ թարգմանած խօսքեր և հատուածներ, ինչպէս, օրինակ, кропотливость՝ աններդաշնակութիւն, первымъ богдыханомъ лѣтописи называютъ мудраго Фу-Си-Шы՝ տարեգիրները առաջին բողդխանին կոչում են Ֆու-Սի-Շի իմաստուն. Тиранъ՝ բարբարոս, деспотическій характеръ՝ բարբարոս բնաւորութիւն, зачатіе мудреца՝ փիլիսոփայի յղութիւնը, дуплистое дерево՝ հաստարմատ ծառ, сообразно съ качествами почвъ, онъ указалъ, что гдѣ лучше сѣять, ввелъ сѣвообороты и плодоперемѣнное хлѣбопашество՝ հողերի տեսակների համեմատ նա ցոյց է տալիս, թէ ո՞րը պէտք է ցանել, որը մշակել. будьте вѣрны самому себѣ՝ եղէք հաւատարիմ դէպի ձեզ և այլն։ Բացի այդ սխալ թարգմանութիւններից պատահում են և անուշադրութեամբ սխալ թարգմանած կտորներ, օրինակ, узнавъ о ея снѣ՝ իմանալով նրա որդու մասին (о снѣ թարգմանիչը կարդացել է о сынѣ), Шунъ, его преемникъ, смягчилъ уголовные законы՝ Շուն և նրա յաջորդը քրէական օրէնքները մեղմացրին։ Եթէ չը լինէին այդ պակասութիւնները, թարգմանութիւնը կարելի կը լինէր աջող համարել։ Տ. Ց.

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Դեկտեմբերի 21-ին

Շէլլի գիւղում սպանվածների գործի քննութիւնը դեռ շարունակվում է. պաշտպանների ձայները հաւանօրէն կը սկսվեն վաղ[վ]անից, իսկ դատարանի վճիռը կը յայտարարվի դեկտեմբերի 23-ին։ Ամեն օր դատարանը լի է երկու սեռի հետաքրքիր բազմութեամբ. դուրսը վխտում է հոծ ամբոխ...

Մեղադրվողների նստարանների վրա շարված են՝ Ց. Խուրլարով իր հագուստով, նիհարված, հիւանդ և լուռ. նա մեղադրվում է իբրև աւազակային խումբ կազմակերպող. ապա Սաղըխբէկով և Ջիվանշիր բէկերն ու մնացած բանտարկեալները՝ թւով 11 հոգի, իբրև չարագործներ, որոնք բաժանված են հետեւեալ խմբերի՝ ափադլուեցիներ, սէյիդլուեցիներ, չելլուցիներ և մուղանլուցիներ, համաձայն իրանց ծննդավայրերի։ Խուրլարովին պաշտպանում է երդուեալ հաւատարմատար Տէր-Ստեփանով, բէկերին՝ Սարաժալինսկի, սէյիդլուեցիներին՝ Խաչատուրով, չելլուեցիներին՝ Լուսեակին, իսկ մնացածներին՝ զինուորական պաշտպան Դուբրովսկին։ Դեկտեմբերի 9-ից սկսվեցին վկաների ցուցմունքները. նախագահն իր պարտքը համարեց խրաքանչիւր վկային յիշեցնել, որ խօսեն այն, ինչ գործին է վերաբերում, լինեն ճշմարտախօս, որովհետև երդում են կերել։ Բայց ինչ. կեղծ վկայութիւնների կոյտեր, հակասող ցուցմունքներ... Այդ ահագին խմբի մէջ չը կար մի մարդ, որ ճշմարիտը խօսէր. խօսում էր, ով ինչ կամենում էր, նայած, թէ իր ասածը որքան նպաստաւոր էր իր բարեկամին, ծանօթին։ Ապշած է ոչ միայն հանդիսականը, այլ և դատարանի ամբողջ կազմը, որի նախագահը նկատեց. «Ես իմ կեանքիս մէջ առաջին անգամն եմ գլուխ կորցնում և այն էլ այս Շէլլուի գործում»։ Նախագահը գրաւել էր անխտիր ամենքի ուշադրութիւնը. նրա բարի և խելացի հայեացքը ճշմարտութեան լոյս էր աւետում ամենքին։

Վկաների այդ ահագին թիւը գոյացել է այսպէս. պրիստաւ Թեմուր բէկը իր մարդկանց սովորեցրե՛լ է, որ գնան քննիչի մօտ և տան անհնպաստ վկայութիւններ Խուրլարովի մասին, հակառակողներին ամենախիստ պատժի է ենթարկել, չիկացած երկաթով մարմինը այրել է, ծեծել է տուել, հորերի մէջ օրերով պահել, կաշառել է և այլն։ Այդ բոլորը ապացուցվեց դատարանում։ Խուրլարովի միւս հակառակորդը՝ Սէյիդլի գիւղացիներին հաւաքել է մզկիթ և երդուեցրել, որ բոլորը իրան հպատակվեն և առանց իր իրաւունքի ու խորհրդի ոչ ոքի մօտ ոչինչ չը վկայեն։ Այդ մասին դատարանում արձանագրութիւն են կազմում և ուղարկում քննիչին։ Թէմուր բէկի և Ջաֆար բէկի գործիք է եղել և այստեղի գաւառապետ պաշտօնակ Աբխազին։ Կարծում ենք, որ Խուրլարովի ազատութեամբ՝ պատասխանատուութեան կենթարկվի նախկին ոստիկանութեան կազմը։ Արցախեցի

ՆԱՄԱԿ ՂԱԶԱԽԻ ԳԱՒԱՌԻՑ

Դեկտեմբերի 20-ին

Դեկտեմբերի 17-ին, Ղազախի երկրորդ մասի պրիստաւ Տատարով գաւառապետի հրամանով գնում է Ոսկէ-Պատ գիւղը՝ ձերբակալելու մեր գաւառում յայտնի հրացանաձիգ և վերջերս գողութեամբ պարապվող Խէչօ Գաթաշեանցին, որի մասին շատ անգամ բողոքել են գաւառապետին թէ Ոսկէ-Պատ և թէ հարեւան գիւղացիները։ Պրիստաւ Տատարով իր ձիաւոր կօզակներով և տեղական թուրք եասաւուլներով ուղղակի գնում է Խէչօյի տունը։ Դժբաղդաբար, Խէչօն նկատում է պրիստաւի դէպի իրան գալը, տուն է մտնում, վերցնում է հրացանը և մօրը ասում է. «Շուտով ձիս պատրաստեցէք»։ Մինչև կօզակները կը շրջապատէին Խէչօյի տունը, նա կայծակի արագութեամբ դուրս է փախչում դէպի մօտիկ անտառը։ Պրիստաւը կօզակներով հետեւում է նրան և բաւական տեղ հալածում. կօզակները հրացաններ են արձակում, սակայն անաջող. Խէչօն տեսնելով իր կրիտիկական դրութիւնը՝ ամրանում է մի ծառի յետև։ Դժբաղդաբար, պրիստաւ Տատարովի դիրքը շատ աննպաստ է լինում. լաւ իմանալով, որ Խէչօյի արձակած գնդակները աննպատակ չեն անցնելու, նա պաշտպանողական դիրք է բռնում։ Հէնց այդ րոպէին որոտում է Խէչօյի հրացանը, գնդակը դիպչում է պրիստաւ Տատարովի ոտին և ջարդում սրունքը... Եասաւուլներից մի քանիսը փախչում են մօտիկ գիւղը օգնութիւն կանչելու, իսկ կօզակները օգնում են վիրաւոր պրիստաւին։

Մինչ այս բոլորը կը կատարվէր, Խէչօյի մայրը ձին հասցնում է իր որդուն, որով և նա կարողանում է փախչել։ Գաւառապետի հրամանով իւրաքանչիւր գիւղից տասն ձիաւորներ են շրջում՝ աւազակներին կալանաւորելու համար։ Ոսկէ-Պատ գիւղում, որը մօտ 50 տուն բնակիչ ունի, կօզակների «էկզէկուցիա» է նշանակված։ Խէչօյի ընտանիքը և չարժական կայքը ուղարկված է Ղազախ։ Տ. Տէր-Խաչատրեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մի քանի ժամանակ առաջ Պետերբուրգի լրագիրները հաղորդեցին, որ յունվարի կէսին Պետերբուրգ պիտի գնայ կովկասեան կառավարչապետ իշխան Գօլիցին։ Այդ լուրը այժմ ճշգրտվում է։ Իշխան կառավարչապետի Պետերբուրգ գնալը՝ կապ ունի կովկասին վերաբերեալ մի քանի հարցերի հետ։

—

Երէկ Էջմիածնից ստացվեց հետեւեալ հեռագիրը. «Վեհափառ Կաթողիկոսը դեկտեմբերի 27-ին ուղևորվելու է Թիֆլիս»։

—

Մեզ հեռագրում են Շուշուց, դեկտեմբերի 23-ին. «Զինուորական դատարանը արդարացրեց Խուրլարովին»։

—

Այժմ էլ, ինչպէս ամեն տարի, զանազան գիւղական հասարակութիւններ և հիմնարկութիւններ դիմում են մեզ՝ խնդրելով 1898 թւին ձ ր ի ա բ ա ր «Մշակ» ուղարկել իրանց։ Մենք, ինչպէս միշտ, այս տարի էլ, որոշ քանակութեամբ «Մշակի» օրինակներ կը նուիրենք խմբագրութեան կողմից, բայց որովհետև այդ բաւականութիւն չի տայ բոլորին, ուստի առաջարկում ենք ցանկացողներին՝ «Մշակի» մի-մի օրինակ նուիրելով, լիութիւն տալ խնդրողներին։

—

«Терск. Вѣд.» լրագրին հաղորդում են, որ կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն եկող տարվայ փետրվար ամսին կանչված է Պետերբուրգ՝ մասնակցելու պօլիտեխնիկումի համար տեղ ընտրելու հարցի քննութեանը։

—

Նոր-Նախիջեւանից «Русск. Вѣд.» լրագրին հեռագրում են, որ դեկտեմբերի 16-ին, ժամը 2-ին, երբ նշանաւոր քաղաքագլուխ Բալաբանով վերադառնում էր տուն, նրա վրա մէկ մարդ ատրճանակ արձակեց։ Բալաբանով անվնաս մնաց։

—

Ցօգուտ Մոսկվայի կարօտ հ ա յ ուսանողների ստացանք. 1) Բ ա լ ա խ ա ն ի ի ց, Ստեփան Իսգբաշեանից՝ 11 րուբլի, որ նուիրել են «Մասիս» ընկերութեան նաւթահանքի ծառայողները, այն է՝ Վանքաշէնացի 1 ր., Աշտարակեցի 2 ր., Գ. Գուրջեանց 1 ր., Արտուշ Մուսայէլեանց 1 ր., Գ. Աւստամեանց 1 ր., Ց. Ցարութիւնեանց 60 կ., Խ. Ղչլաղեցի 1 ր., Ջաքաթալցի 1 ր., Ց. Աստուածատրեանց 80 կ., կողմնակի 1 ր. 60 կ. 2) Շ ու շ ու ց, Մնացական Խունունց՝ 10 ր. 3) Ա ս տ ր ա խ ա ն ի ց, Թովմաս Մարգարեանի միջոցով՝ 5 րուբլի. 4) Ա լ է ք ս ա ն դ ր օ պ օ լ ի ց, Գեղամ Տէր-Պետրոսեանից՝ 10 րուբլի. 5) Դ ի լ ի ջ ա ն ի ց, տիկին Ն. Գուլթեանի միջոցով՝ 7 ր. 30 կ. հանգանակված տ. Շուշանիկ Գալստեանցի աջակցութեամբ մի խումբ գեղջուկ տիկիններից և օրիորդներից. նուիրատուներն են՝ տիկիններ՝ Խ. Մեհրաբեանց 1 ր., Շ. Գալստեանց 1 ր., Լ. Գուլթեանց 1 ր., Ն. Գուլթեանց 1 ր., Հ. Յովհաննիսեանց 1 ր., Մ. Գուլթեանց 50 կ., Շ. Աբրահամեանց 40 կ., Խ. Գուլթեանց 20 կ., Լ. Գուլթեանց 20 կ.։ Օրիորդներ՝ Վ. Գուլթեանց 20 կ., Ս. Ոսկանեանց 20 կ., Աէրիկ Գուլթեանց 20 կ., Շ. Վ. Ս. Գուլթեանցներ 20 կ., Վ. Գուլթեանց 20 կ. 6) Ա լ է ք ս ա ն դ ր օ պ օ լ ի ց, Սիմէօն Հախումեանի միջոցով՝ 75 րուբլի. նուիրատուներն են՝ երկու կոյր երգիչներ Հ. Ադամեանց և Գ. Միրզոյեան և նրանց ընկեր Մ. Մելքոնեան միասին 8 ր., Պ. Դրամբեանց 10 ր., Հ. Քեանդարեան, Ա. Տէր-Յովհաննիսեան, Վ. Բաբայեանց, Հ. Սրապեանց, Գ. Ստեփանեանց, Ա. Տիգրանեանց, Ա. Ղասաբեանց, Ա. Տայեանց, Ա. Կոբանեանց, Մահտեսի Յ. Քէչիչեանց 5-ական րուբլի և Ս. Հախումեանց 7 ր., ընդամենը 75 րուբլի։ Ուրեմն նախկին 293 ր. 50 կ. հետ այժմ ունենք 411 րուբլի 80 կոպէկ։

—

Ստացանք Յովհաննէս Խ ա տ ի ս ե ա ն ց ի անունով սափրնդիա հիմնելու համար՝ 1) Թիֆլիսից, Աւետիս Վարդապետեանից՝ 5 րուբլի։ Նախկին 177 րուբլու հետ այժմ ունենք 182 ր.

—

Թիֆլիսի քաղաքային դուման դեկտեմբերի 22-ի նիստում ձայների առաւելութեամբ ուպրավայի անդամ վերընտրեց Եւգրաֆ Խօսրօևին։

—

ԶԱՔԱԹԱԼԱՑԻՑ մեզ գրում են. «Դեկտեմբերի 21-ին, պատարագից յետոյ, ժողովրդի ցանկութեամբ, հոգեհանգիստ կատարվեց ի յիշատակ Գրիգոր Արծրունու մահվան 5-րդ տարեդարձի»։

—

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Այս օրերս Վեհափառ Կաթողիկոսը բարեհաճել է լուծել X.-ամուսինների պսակը, որը քանի մի տարիներից ի վեր զբաղեցնում էր մեր հոգևոր վարչութիւնները և անորոշ դրութեան մէջ պահում երկու ամուսիններին։ Հարցը ծագել էր ամուսիններից մէկի անհաւատարմութիւնից և որովհետև քննութիւնը չէր կարողացել ապացուցանել ծագած ամբաստանութիւնը, ուստի և սինօդը առանց հետեւանքի էր թողել խնդիրը։ Ամենայն հայոց Կաթողիկոսը ներկայ թւի նոյեմբեր ամսին լուծել է նրանց պսակը և երկու կողմին և ս իրաւունք է տուել մանել երկրորդ ամուսնութիւն»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մերսինից հաղորդում են, որ Թիւրքաց հարցաքննիչ դատաւորի տեղեկագրի հիման վրա՝ ամբաստանիչ ատեանը (Chambre des mises en accusation) Կիլիկիայի 25 հայ բանտարկեալներին՝ մահապարտութեան «արժանաւոր» է ճանաչել։ Դատարանը յետոյ պիտի տայ իր վերջնական վճիռը։

ԷՄԻԼ ԴԻԼՕՆԸ ԿՐԵՏԷՈՒՄ

Մեր հասարակութիւնը, անշուշտ, իր յիշողութիւնից չէ հանել Էմիլ Դիլօնին, որի անունը այնքան սերտ կերպով կապված է Փոքր-Ասիայում տեղի ունեցած վերջին տարիների աղէտալի դէպքերի հետ, և որի մասին վերջին երկու տարին ոչինչ չէր լսվում։ Նա ինքն էլ լռել էր և նրա աղղու յօդուածները շատ քիչ էին երևում անգլիական լրագիրներում և այդ ենթադրել էր տալիս շատերին, թէ նա մի որ և է տեղ, Անգլիայի կամ Աւստրիայի մի որ և է անկիւնում հանգստանում է։ Բայց ահա անգլիական «Fortnightly Review» հանդէսը ցրում է այդ կարծիքը, ցոյց տալով, որ Էմիլ Դիլօն ամբողջ ժամանակ շարունակում էր իր եռանդուն գործունէութիւնը դարձեալ յօգուտ հալածվածների և բռնաբարվածների։ Նա գտնվում էր Կրետէում։ Կրետէում Դիլօն ենթարկվում էր վտանգների, ինչպէս ենթարկվել էր Հայաստանում, ուսումնասիրում էր ապստամբների վիճակը, գործում էր նրանց հետ միասին, վարում էր նրանց սպարտական կեանքը, կռւում էր գրչով և խօսքով մի արդար դատի պաշտպանութեան համար։

Տեսնելով, որ Թիւրքիան դեռ ոչ մի պատիժ չը պէտք է կրէ իր կատարած գազանութիւններին համար, որ իր պաշտպանած արդար դատը դեռ երկար ժամանակ անլուծելի պէտք է մնայ, Էմիլ Դիլօն չէ յուսահատվում, ինչպէս զօրեղ և հաստատ բնաւորութեան տէր մարդ։ Հէնց որ Դիլլօն իմացաւ, որ գնդապետ Վասօս Կրետէ է մտել, նա գնաց այդ կղզին, բարեկամացաւ Վասօսի հետ, ձեռք բերեց կրետական ապստամբների պարագլուխների վստահութիւնը, մասնակցեց նրանց դաժան կեանքին և գրանով, ասում է «С.-Петербургскія Вѣдомости» լրագիրը,—իրաւունք ստացաւ իբրև հեղինակաւոր անձն խօսել այդ լեռնական կղզեցիների շատ քիչ ծանօթ կեանքի մասին։ Իբրև կրետացիների շահերի պաշտպան՝ նա լուսաբանում է պատերազմական դէպքերը ինչպէս սկանատես։ Նա շատ սկեպտօրէն և թշնամաբար է վերաբերվում եւրօպական կօնցէրտին և մանաւանդ ծովապետների գործողութեան։

Կրետական դէպքերի քաղաքական կողմը այժմ կորցրել է, ի հարկէ, իր անմիջական թարմութիւնը և նորութիւնը. այդ պատճառով Էմիլ Դիլօնի քաղաքական յօդուածները Կրետէի ապստամբութեան մասին գուցէ այնքան էլ հետաքրքրական չը լինեն մեզ համար, բայց, աւելացնում է վերոյիշեալ ռուս լրագիրը, նրա յօդուածները Կրետէի և նրա ժողովրդի կեանքի մասին, նրա ոգևորված և բանաստեղծական նկարագրութիւնները վերին աստիճանի գրաւիչ են։ Այդ նկարագրական յօդուածները, ինչպէս ասացինք, տպվում են այժմ «Fortnightly Review» ամսագրում և գուցէ մենք առիթ ունենանք հաղորդելու նրանց համառօտ բովանդակութիւնը։

ՆԱՄԱԿ ԵԳԻՊՏՈՍԻՑ

Ա լ է ք ս ա ն դ ր ի ա, դեկտ. 24-ին

Նոր երևոյթ մը կանոնէ աւստրօհպատակ պ. Պրակկօֆօլի խնդիրը, որի գլխաւոր կէտերը հեռագիրը վաղուց ձեզ հաղորդած է։ Պաշտօնական դատ պիտի բացվի «Լոյդի» այդ գործակալին դէմ։ Իրաւ է, որ դիւանագիտական միջամբ-

տուԹեամբ պ. Պրակկոֆոլի յաղԹական Մէրսին մտաւ, և Թիւրք իշխանուԹիւնը խոնարհեցաւ. սակայն այս գործը յարաբերուԹիւն չունէր պ. Պրակկոֆոլիի յեղափոխականներու ծառայած ըլլալու խնդրին հետ։ Աւստրիայի հպատակը կրնար միջազգային իրաւունքներու համեմատ յանցաւոր կամ արդար ըլլալ. Թիւրք իշխանուԹիւնը պարտական էր ք ա ր ի տ ի ւ լ ա ս ի օ ն ն ե ր ո ւ տրամադրուԹեան համեմատ դիմում ընել աւստրիական դեսպանատունը և անոր միջոցաւ տնօրինել ինչ որ պէտք էր ընդդէմ պ. Պրակկոֆոլիի. սակայն Թիւրք իշխանուԹիւնը, երբ Թէ Ֆաթին Մեհմեդի օրերը եղած ըլլային, վայրագ բռնուԹեամբ վարուեցաւ եւրոպացիի մը հետ. այդ վարմունքին փոխարինուԹիւնն էր, զոր աւստրիական կառավարուԹիւնը պահանջեց և ստացաւ։ Հիմա որ այդ խնդիրը Աւստրիոյ համար գոհացուցիչ վերջացած է, գործը կը վերադառնայ հոն, ուր որ էր սեպտեմբերի 17/29-ին, այսինքն Թէ պ. Պրակկոֆոլի մասնակից էր Մերսինի յեղափոխականներու գործին Թէ ոչ։ Այս խնդիրը քննելու համար Պոլսէն աւստրիական դեսպանատան պաշտօնեայ մը երբ քննիչ Մերսին գնաց, և իր քննուԹեան արդիւնքը այն եղած է, Թէ արդարև հիմնաւոր են պ. Պրակկոֆոլիի վրա ծանրացած ամբաստանուԹիւնները, հետևաբար Թիւրք կառավարուԹեան իրաւունքն է դատաստան պահանջել։ «Լոյդի» գործակալը գլխաւորապէս դրամական փոխանցումի միջնորդ եղած է։ Սակայն, ինչպէս կը հաստատեն, ճշմարտուԹիւնը այն է, որ այս տարուան մէջ քանի մը անգամ անոր միջոցով խրկված գումարները իրաւցնէ պարզապէս բարեգործական նպատակաւ էին. սովամահ ժողովրդին քիչ մը հաց ճարելու և պաշտպանելու համար էր։ Պ. Պրակկոֆոլի արդեօք աղնիւ մարդու պարտականուԹիւնը չէ՞ կատարած օժանդակելով այդ բարեգործուԹեան ձեռնարկին։

Կիլիկիա, մասնաւորապէս Զէյթուն, «արհեստական սովու» դատապարտված է։ Անչուշտ հեռագիրները ձեզի հաղորդեցին Թէ Զէյթունը վայրենի ցեղերէ պաշարվեր է, որպէս զի սովի բռնվի։ Այս տեղեկուԹիւնը քիչ մը փոփոխվելով կրնայ ճիշդ համարվել։ Զէյթունը շրջապատող խլամ գեղերուն արգելված է առևտուր ընել զէյթունցիներուն հետ. ասոնք իրանց ցորենը կը հայթայթեն շրջականերէն. երբ խլամ գեղացիները իրենց ցորեն չի տան, վիճակնին շատ ծանր կըլլայ։ Կարող չեն քաղաքները երթալ, վասն զի մեծ վտանգներու կենթարկվին։

***

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թ ա ւ ր ի զ, դեկտեմբերի 7-ին

ԻրականուԹիւն ստացաւ այն լուրը, Թէ Թաւրիզի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերուԹիւնը որոշել է նորից օգնել, Թաւրիզից 6 ժամ հեռու, երեք հայաբնակ գիւղերում տեղաւորված 120 գաղԹականներին։ Սկզբում հարց բարձրացաւ, Թէ արդեօք գաղԹականներին Թաւրիզ փոխադրել, Թէ ոչ. և ապա, անյարմար սեպելով նրանց Թաւրիզ բերելը, վճռվեց օգնել հէնց իրանց բնակած գիւղերում։ ԸնկերուԹիւնը դեռ մի ամիս առաջ տուել էր իր գումարից 100 Թուման ցորենի համար, չորեր, ճանապարհածախս և այլն։ Այժմ, ի նկատի ունենալով հայրենիքից զուրկ՝ անտուն-անտէր գաղԹականների ներկայ կացուԹիւնը, իր սեփական դրամագլխից ծախսեց 250 Թուման և գաղԹականների համար գնեց՝ 24 հատ այլ և այլ մեծուԹեան կարպետներ, 100 լիտր գետնախնձոր, 40 լիտր պանիր, 100 լիտր ձաւար, կերօսին, սոխ, բրինձ, իւղ, չորաԹան, 35 զոյգ կօշիկ, 30 հատ վերմակ, 15 անկողին (որոնց մի մասը նուիրատուուԹիւններ են), կանանց և երեխաների համար գլխի Թաշկինակներ, հողէ ղանաղան ամաններ, սապօն և այլ այսպիսի հարկաւոր պէտքեր։ Այդ կենսական պիտոյքները գաղԹականներին կանոնաւոր բաժանելու մտքով պատրաստ էին անձամբ գնալ ՄուԹամբար ընկերուԹեան անդամուհիներից տ. Ս. Ամատունի և տ. Մ. Մասումեանց, եԹէ յանձն չառնէին գնալ Ալէքսան Եղիազարեանց և Աւետիս քահանայ Շաղօեանց—վանեցի։ ԵԹէ չը հաշուենք Թաւրիզի Հայուհեաց ընկերուԹեան կողմից անցեալ տարի Սալմաստում մի և նոյն գաղԹականներին մատուցած դրամական մեծ օգնուԹիւնը, Թէ հանգանակուԹեամբ և Թէ իր միջոցներով, ներկայ 3—4 ամսվայ ընԹացքում միայն նոյն ընկերուԹիւնը 450 Թումանից աւելի նպաստ է հասցրել կարօտ խեղճերին։ ԸնկերուԹեան անդամուհիների այս քայլը միանգամայն արժանի է հրապարակական շնորհակալուԹեան։

Ուրմիի ծանօԹ դէպքի մասին, որի համար խիստ միջամտուԹիւն էին արել օտար պետուԹիւնների ներկայացուցիչները, ստացվեց վ. են. Շահից աղդու հրաման, որպէս զի բանտերից արձակվեն ձերբակալված տաօրինները և յետ դարձնվի գիւղից առնված տուգանքը։ Այսպիսով վերջանում է այս տխուր միջնադէպը։

Պարսից կառավարուԹիւնը կարգադրել է մաքսատան միջոցով հացԹուխներից գնել օրական 700 Թումանի սև փող, և այդ է պատճառը, որ 7—8 օրից ի վեր սև փողի և սպիտակ փողի գնի տարբերուԹիւնը զգալի է. սև փողի գինը բարձրանում է։ Գուցէ այս եղանակով վերջ տըրվի Պարսկաստանում տիրող դրամական ընկած վիճակին և առևտրականների անձուկ կացուԹեանը։

Շուտով Թաւրիզում կը բացվի ռուսաց Միջազգային բանկի մի ճիւղը, որի համար դիրէկտորը Թէհրանից ուղևորվել է Թաւրիզ և այս օրերս սպասվում է այստեղ։

Գ. Զ.

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՄԱԼՏԱ, 22 դեկտեմբերի։ Զիֆօրտեան գնդի առաջին բատալիօնը հրաման ընդունեց Եգիպտոս գնալ։

ՊԷԿԻՆ, 22 դեկտեմբերի։ Գերմանական միսիոներները Ցզօու-Զուի մէջ, Շանտունգեան Թերակղզում, գերմանական դեսպան բարօն Հէյկենգին գանգատվեցին տեղական չինական բերդապահ զօրքի հրամանատարի դէմ նրա այն սպառնալի ճառերի առիԹով, որ այդ հրամանատարը արտասանում էր նրանց մասին։ Հէյկինգ պահանջեց պաշտօնանկ անել այդ օֆիցէրին, որը և տեղի ունեցաւ նոյեմբերի 19-ին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 դեկտեմբերի։ Մարիինեան ինստիտուտի հարիւրամեայ տարեդարձի լրանալու պատճառով, ապագայ սերունդի յիշողուԹեան մէջ ապաւորելու համար այն բարերարուԹիւնները, որ արել է նրա Օգոստափառ հիմնադիր Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորօվնան, հրամայված է Պետերբուրգի Մարիամեան ինստիտուտը սրանից յետոյ անուանել «Կայսրուհի Մարիայի ինստիտուտ»։

ԼՕՆԴՕՆ, 23 դեկտեմբերի։ «Daily Mail» լրագրին Կայիրէից հաղորդում են. «ԵնԹադրում են, որ Ֆրանսիական նեղոսեան արշաւանքը կանգնած է Խարտումի մօտ։ Այդ պատճառով անհրաժեշտ է որքան հնար է շուտ հրաման տալ՝ արշաւանք սկսելու Մէտէմէխի վրա։

«Times» լսել է, որ մի հետևակ զօրաբաժին ևս Գիբրալտարում հրաման ստացաւ գնալ Եգիպտոս. երկու ուրիշ զօրաբաժին, որ Հնդկաստանից ուղևորվում էր Անգլիա, ճանապարհին կանգ առաւ՝ Եգիպտոս ափ իջնելու համար։ Դրանով հնարաւոր է դառնում 4 զօրաբաժին ուղարկել դէպի վերև Նեղոսով։

ՊԱՐԻԶ, 23 դեկտեմբերի։ Թէպէտ և Բավարի իր զեկուցման մէջ մեղադրական կէտեր չէ գտնում, Սօսիէ վճռեց զինուորական դատի ենԹարկել Էստէրհազիին, որպէս զի դատավճիռը կայանայ, զօրքի պատիւը անարատ մնայ և Էստէրհազին կասկածի տակ չը մնայ։ ՔննուԹիւնը տեղի կունենայ դոնիակ յունվարի 10-ին։ «Morning Post» լրագրում մի լուր տպվեց Ֆաշօդուն գրաւելու մասին։ «Հավասի գործակալուԹիւնը» հաղորդում է, որ այդ լուրը սուտ է։

«Հավասի գործակալուԹիւնը» հետևեալ հեռագիրն ստացաւ. «Կայիրէում անհանգստուԹիւն է տիրում սուդանական գործերի առիԹով։ Այստեղ գտնվող անգլիական 3 գնդերից 2-ի Սուրին Եգիպտոս ուղարկելը վկայում է կառավարուԹեան դիտաւորուԹիւնների մասին։ Անկասկած, առների ժամանակ ստացված լուրջ տեղեկուԹիւնները ստիպեցին անգլիացիներին գործի ձեռնարկել, որովհետև նրանք պատրաստվում էին հանգիստ ձմերել։ Նրանք շտապով աւարտում են զինուորագրուԹիւնը, առանց քննուԹեան ընդունելով տեղացիներին։

ՄՕՍԿՎԱ, 24 դեկտեմբերի։ Պրօֆեսօր Զախարին վախճանվեց։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ. Ա. «Մշակի» խմբագրուԹիւնը դեռ անցեալ տարի է որոշել չը տօնել «Մշակի» 25-ամեակը։

Կ. ՊՕԼԻՍ. Գիրուկ. Ձեր պատասխանը՝ «Փարօս» լրագրին՝ անկարող եղանք տպագրել։

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԻԱ *** Ձեր ԹղԹակցուԹիւնը լոյս տեսնել չէ կարող։ Գրեցէք ուրիշ նիւԹերի մասին։

ԹԱՒՐԻԶ. Յ. Թիֆլիսի հայոց փողոցային Թերթերին մենք վաղուց վճռել ենք չը պատասխանել, և այդ պատճառով ձեր նամակն էլ, որ վերաբերում է Թաւրիզում տեղի ունեցած դատաստաններին և այդ առիԹով գրածներին, չենք տպագրի։ Անտես արէք, ահա մեր խորհուրդը։

Բժիշկ Բաբայեանց իր մասնագիտուԹեամբ մեղմացրեց դժբաղդ ամուսնուս երկարատև ցաւերը չարունակ այցելելով, չը խնայեց իր օգնուԹիւնը քաղցրապէս, և դրանով երախտապարտ կացոյց մեզ, ուստի կը փուԹամ հրապարակաւ յայտնել իմ խորին շնորհակալուԹիւնս։

1—1 Կարինեցի Գրիգոր Ալպերդեան

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի Թատրոնի ժողովարան

կիրակի, դեկտեմբերի 28-ին, կը կայանայ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Յօգուտ Թիֆլիսի ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ։ Տոմսակները, 2 ր. 10 կոպէկ։ Ծախվում են ժողովարանի շվէյցարի մօտ։

(№ 150) 2—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Ուրբաթ, դեկտեմբերի 26-ին, յայտնի օպերային երգիչ

Ն. Կ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

մասնակցուԹեամբ դաշնակահար

ՕՐ. ԵՒԳԵՆԻԱ ՑԻՄ

և երգչուհի (меццо сопрано)

ՕՐ. Վ. Փ. ՑԻՄ

կը տայ մեկ

ԿՕՆՑԷՐՏ

Տոմսակները ծախվում են Եփրեմ Ծատուրեանի խանուԹում, Դվորցօվայա փողոցում, և ժողովարանի շվէյցարի մօտ։

Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան։ 2—2

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА ТРИ ИЗДАНІЯ НА 1898 Г.

I.

Изданія **„НОВОСТИ ДНЯ“** Годъ XVI-й

Ежедневная газета, съ портретами государственныхъ и общественныхъ дѣятелей. Подписная цѣна вь Москвѣ и на города: съ доставкою—на годъ 8 р., на шесть мѣсяцевъ—5 р. на три мѣсяца—3 р., на одинъ мѣсяцъ—1 руб.

II.

„НОВОСТИ ИНОСТРАРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ“

Выходятъ ежемѣсячными книжками и даютъ въ русскомъ переводѣ лучшія произведенія иностранныхъ писателей: французскихъ, нѣмецкихъ, англійскихъ, итальянскихъ, шведскихъ и проч. Подписная цѣна на годъ 3 р. Вмѣстѣ съ еженедѣльнымъ литературнымъ приложеніемъ «СЕМЬЯ» на годъ 4 рубля.

III.

Еженедѣльный иллюстрированный журналъ

„СЕМЬЯ“

выходитъ по слѣдующей программѣ: изящная литература (романы, повѣсти, разсказы, очерки, стихотворенія, драматическ. произведенія—оригинальныя и переводныя); научныя обозрѣнія, литературная; театральная, музыкальная и художественная критика; историческіе очерки и путешествія; біографій, спортъ всѣхъ видовъ; изобрѣтенія, хозяйственныя свѣдѣнія, моды, смѣсь; задачи, шарады, ребусы, игры, музыкальныя ноты; почтовый ящикъ; иллюстрація ко всѣмъ отдѣламъ, портреты выдающихся дѣятелей, рисунки, объясненія къ рисункамъ, виньетки и преміи.

Подписная цѣна 2 р. въ годъ.

Подписная цѣна на всѣ три изданія 12 руб.

За эту сумму подписчикъ, слѣдовательно, получаетъ: 1) годовой экземпляръ газеты «Новости Дня», 2) ежемѣсячный журналъ «Новости Иностранной Литературы»; 3) еженедѣльное иллюстрированное приложеніе «Семья».

«Новости Дня» и «Новости Иностранной Литературы» въ годъ—11 р. «Новости Дня» и «Семья»—10 р.

Адресъ: *Москва*, „*Новости Дня*“.

Къ свѣдѣнію публикующихъ: «Новости Дня» и «Семья» печатаются въ количествѣ 35000 экземпляровъ.

Въ главной конторѣ «Новости Дня» продается АЛЬБОМЪ

„Коронаціонныя Торжества“

(Изданіе «Новости Дня» и «Семьи»).

Альбомъ отпечатанъ на хорошей бумагѣ и заключенъ въ изящную обложку, украшенную акварельнымъ рисункомъ Л. О. Пастернака. Текстъ альбома заключаетъ въ себѣ историческую часть и подробное описаніе коронаціонныхъ торжествъ въ маѣ 1896 г. Въ альбомѣ помѣщено 90 рисунковъ и 100 портретовъ и группъ. Цѣна альбому 2 руб.,

2—3

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հեղինակ «Ձեռնարկի տնտեսական և գործարանական հաշուապահուԹեան»

ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ Է ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց, 4 ամսվայ ընԹացքում հաշուապահուԹիւն գործնականապէս, երաշխաւորելով, և եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկել։

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

Ա) Կրկնակի իտալական հաշուապահուԹիւն ըստ ամենայն տնտեսական ճիւղերի, հանդերձ նաւԹային արդիւնաբերական և կերօսինի գործարանական հաշուետուուԹեան։

Բ) Առևտրական ԹուաբանուԹիւն.

Գ) Առևտրական նամակագրուԹիւն.

Դ) ԳեղագրուԹիւն և ամենաարագ ձեռքերի ուղղուԹիւն։

Պարապմունքները սկսվելու են յունվարի 15-ից, ճաշից յետոյ և պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր ՉՈՐՍ ամսից յետոյ. իսկ կիրակի օրերը լինելու են առանձին գործնական պարապմունքներ։

Ցանկացողները Թող դիմեն գրաւոր կամ անձամբ 3 ժամից մինչև 5 ժամ երեկոյեան, ՍՕԼՕԼԱԿ, Սերգիեվսկայա փողոց, տուն Լիսիցեանի, № 20։

Վերոյիշեալ հաշուապահուԹեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Խիդշէկեի գրավաճառանոցում և հեղինակի մօտ, և Ռուսաստանի բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում։ ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ (2.) (№ 76) 5—15

ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ ԵՄ ԳՆԵԼ

Կովկասեան ողջ վայրենի կենդանիներ, ինչպէս՝ ԵՂՋԵՐՈՒՆԵՐ, ԿԻՏԱՐՆԵՐ, ՎԱՅՐԻ ԱՅԾԵՐ, ԱՐՏԻԿՆԵՐ, ՋԷՅՐԱՆՆԵՐ, ՎԱԳՐՆԵՐ, ՅՈՎԱԶՆԵՐ, ԲՈՐԵՆԻՆԵՐ, նոյնպէս եղջերուների աՀագին պոզեր բազմաԹիւ ձիւղաւորուԹիւններով։ Միխայլօվսկայա փող. № 106, բակում, տ. Բարամովի։

ԳՈՒԳՕ ՎԻՆԿԼԷՐ

(№ 144) 6—6